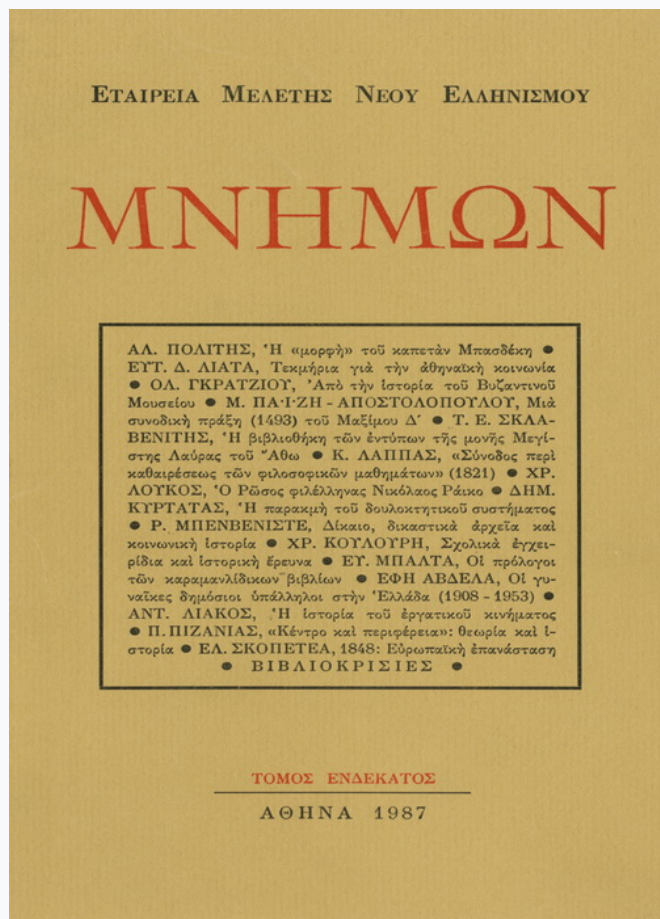

Μνήμων

Τόμ. 11 (1987)

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΝΙΑ ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

doi: [10.12681/mnimon.623](https://doi.org/10.12681/mnimon.623)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ Τ. (1987). ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ. *Μνήμων*, 11, 377-378.
<https://doi.org/10.12681/mnimon.623>

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Οί περισσότεροι μαθητές τῆς Β' τάξης τοῦ Γυμνασίου Σαβαλίων (στὴν Ἡλεία) σὲ ἐκθεση μὲ θέμα *Τὸ χωριό μου* θεώρησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ προτάξουν μία εἰσαγωγή μὲ τὴν ἱστορία, συνοπτικὴ καὶ λίγο ἀδέξια, ἀλλὰ σίγουρα ἐμπεδωμένη, τοῦ χωριοῦ τους.

Διαβάζοντας τὶς ἐκθέσεις τους ἐνοιώθη κανεὶς ἓνα περίεργο συναίσθημα ἀνακούφισης καὶ ἐκπληξης, γιὰ τὰ παιδιὰ αὐτά, ποὺ βέβαια ἡ σχέση τους μὲ τὴν ἱστορία (ὥπως ὄλων τῶν παιδιῶν ἄλλωστε στὴν ἡλικία αὐτή) ἀρχίζει καὶ τελειώνει στὸ σχολικὸ ἐγχειρίδιο, ἀποτύπωναν μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐκθεσης καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ «μάθημα τῆς Ἱστορίας» τὴν ἱστορικὴ τους συνείδηση, τοποθετώντας τὸ χωριό τους, ἄρα τὸ χῶρο τους καὶ τὴ ζωὴ τους μέσα στὸ χρόνο. Ἀκόμη καὶ τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ἀκολουθοῦσαν ἓναν τυφλοσοῦρτη, ποὺ κάποιος κάποτε τοὺς εἶχε ὑποβάλει, δὲν μοῦ φάνηκε ὅτι μείωνε τὸ γεγονός.

Ἡ ἐκθεση τῶν παιδιῶν στὰ Σαβάλια ἤρθε νὰ ἐνισχύσει τὶς ἐντυπώσεις ποὺ ἀποκόμισα ἀπὸ τὶς ἐργασίες τοῦ συνεδρίου γιὰ τὴν Ἡπειρο (Γιάννενα, 4 - 7 Σεπτεμβρίου 1985). Στὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου, οἱ παριστάμενοι Γιαννιώτες δὲν ἐδίσταζαν νὰ καταθέσουν τὴν προσωπικὴ τους ἐκδοχὴ καὶ κυρίως γνώση γιὰ τὴν ἱστορία τῆς περιοχῆς τους, ἀποδεικνύοντας ὅτι ἡ ὑπόθεση τοὺς ἀφορᾷ ἄμεσα, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι στὸ βῆμα βρισκόταν ὁ ὁμιλητὴς ποὺ κατὰ τεκμήριο ἦταν ὁ «ειδικός». Φαινόταν ὅτι ἡ ἱστορία λειτουργοῦσε γι' αὐτοὺς, ὥπως, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, γιὰ τοὺς μαθητὲς τῶν Σαβαλίων, στὸ συγκεκριμένο χῶρο, ἂν καὶ συχνὰ σὲ χρόνο παρελθόντα ἀπροσδιόριστον, ὡς μέρος τῆς προσωπικῆς ἱστορίας τοῦ καθενός, δίνοντας τὴν ἐντύπωση ὅτι παίζει ἀμεσότερα τὸν πολιτισμικὸ ρόλο ποὺ λέμε συχνὰ - πυχνὰ ὅτι πρέπει νὰ παίζει ἡ ἱστορικὴ γνώση γενικῶς. Ἡ εἰκόνα—θέλω νὰ πιστεύω καθόλου ρομαντικὴ—ποὺ τελικὰ σχηματίσα, προἰδεασμένη ἴσως ἀπὸ ἀνάλογα μεμονωμένα περιστατικά, βασιζόταν σὲ μιὰ ἱστορικὴ συνείδηση ποὺ ἀπέπνεε «φυσικότητα» ἄλλου τύπου ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ συνείδηση ποὺ διαμορφώνουν οἱ ἐπαγγελματίες ἱστορικοί. Καὶ δὲν ἐπικαλοῦμαι στὸ σημεῖο αὐτὸ τὴ γνησιότητα τῆς «λαϊκῆς συνείδησης», διότι ὁ «λαός» διαθέτει ἀλάνθαστο ἐνστικτο καὶ τὰ ὅμοια. Θέλω ἀπλῶς νὰ ἐπισημάνω—κάπως ἐμπειρικά—τὴ λειτουργία τῆς ἱστορίας στὴν τοπικὴ τῆς διάσταση, ὥπως αὐτὴ ἀποτυπώνεται στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, χωρὶς νὰ ὑποστηρίζω ὅτι στίς σημερινὲς συνθῆκες τὴν καθορίζει κιόλας. Κυρίως ἐπειδὴ τίθεται ἓνα πρόβλημα ποὺ σχετίζεται μὲ τὸ τί ἀποτυπώνεται ὡς στοιχεῖο τῆς τοπικῆς ἱστορίας ἢ ἀλλιῶς μὲ τὸ πῶς γράφεται ἡ τοπικὴ ἱστορία. Οἱ

παραστάσεις ἔλων μας, νομίζω, ἀπὸ τὴν τοπικὴ ἱστορία περιορίζονται στίς ἐργασίες ἐκεῖνες ποὺ ἐξετάζουν τὴν ἱστορία ἐνὸς συγκεκριμένου, λιγότερο ἢ περισσότερο εὐρέος, τόπου διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ συνηθέστερα τὴ συμβολὴ τοῦ τόπου αὐτοῦ στὰ μεγάλα γεγονότα τῆς «φυλῆς» (βλ. Ἐπανάσταση τοῦ 1821). Πρόκειται γιὰ ἐργασίες ποὺ ἔχουν γίνεи κατὰ κανόνα ἀπὸ δασκάλους ἢ τοπικοὺς λογίους καὶ ἔχουν ἓνα κοινὸ χαρακτηριστικόν: τοποθετοῦν τὸν ὑπὸ ἐξέταση τόπο στὸ κέντρο τοῦ παγκοσμίου ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ χρησιμοποιοῦν (σχεδόν) μόνον τὸν ὑπερθετικὸ βαθμὸ ὡς μέσο ἔκφρασης καὶ διαπραγμάτευσης τοῦ θέματος.

Ἡ συστηματικὴ συγκέντρωση καὶ μελέτη αὐτῶν τῶν ἐργασιῶν θὰ ἀποδείκνυε, φαντάζομαι, μὲ συγκεκριμένα στοιχεῖα τοὺς μηχανισμοὺς μέσα ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡ τοπικὴ ἱστορία, ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι οὕτως ἢ ἄλλως λειτουργικὴ, φτάνει, περνώντας ἀπὸ τὸ φίλτρο τῆς λογιισύνης καὶ μιᾶς δεδομένης ἀποψῆς γιὰ τὸ παρελθόν, νὰ γίνεи τοπικιστικὴ καὶ ἄρα περιοριστικὴ τῆς ἱστορικῆς αἰσθησης. Ἡ ἀνίχνευση τῶν κοινῶν τόπων σὲ τέτοιου εἴδους ἐργασίες θὰ τεκμηριῶνε ἀκόμη τὰ ἰδεολογικὰ ἐρεῖσματα αὐτῶν τῶν μηχανισμῶν, ποὺ γεννᾷ ἓνας ἱστορικὰ ἐξηγήσιμος τοπικισμὸς καὶ ἓνα ἐπίσης ἱστορικὰ διαμορφωμένο ἰδεολόγημα, μὲ τὸ ὁποῖο ἡ νεοελληνικὴ κοινωνία, ἀδυνατώντας προφανῶς νὰ ἐντοπίσει τὴν ταυτότητά της, προσπαθεῖ νὰ δικαιώσῃ τὸν παρόν της μέσα ἀπὸ τὸ παρελθόν της — ὅχι πάντα καὶ ὅχι κατ' ἀνάγκην πιά τὸ πολὺ μακρινὸ παρελθόν της· μηχανισμῶν, τέλος, ποὺ τὴ δυναμικὴ τους ἐνισχύει ἀναμφισβήτητα τὸ σχολεῖο ἀποξενώνοντας, κυρίως μέσα ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας, τοὺς μαθητὲς ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ περιβάλλον τους.

Τὰ ἀναμενόμενα ἀπὸ τὴ μελέτη αὐτὴ συμπεράσματα θὰ συνέβαλλαν στὴν καταγραφὴ νοοτροπιῶν καὶ στάσεων ζωῆς, ποὺ καλεῖται πιά ὁ ἐπαγγελματίας ἱστορικὸς νὰ ἀναλύσῃ καὶ νὰ συζητήσῃ, ὅχι γιὰ νὰ ξαναγράψῃ τὴν τοπικὴ ἱστορία — δικιά του δουλειὰ εἶναι ἄλλωστε νὰ γράψῃ (καί) τὴν τοπικὴ ἱστορία, θεωρώντας τὸ τοπικὸ φαινόμενο ὡς δεῖγμα τοῦ συνόλου, ὅπως ἐπεσήμανε ὁ Β. Παναγιωτόπουλος στὸ συνέδριο γιὰ τὴν Ἑπειρο—, ἀλλὰ κυρίως γιὰ νὰ μεθοδεύσῃ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ὕστερα τὴν κοινωνικὴ του παρέμβαση, ὅσο καὶ ὅπου αὐτὴ κρίνεται δυνατὴ ἢ ἐπιβεβλημένη.

ΤΟΝΙΑ ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ